

Pravnik

2012

**Sudska
praksa**

X i Y protiv Republike Hrvatske: presuda Europskog suda za ljudska prava

1. Uvod

Institut lišenja poslovne sposobnosti postoji u cilju zaštite interesa osoba koje nisu u mogućnosti potpuno ili djelomično skrbiti o svojim pravima i interesima. Razlozi su najčešće povezani s problemima duševnog funkcioniranja, iako mogu biti povezani i s tjelesnim zdravljem.¹ U slučaju nastupanja razloga zbog kojih osoba nije u stanju skrbiti o sebi, lišenjem poslovne sposobnosti onemogućuje je se u tome da svojim izjavama volje proizvodi pravne učinke. Nadalje, određuje joj se skrbnik koji će brinuti o njezinim pravima i interesima.

Vijeće od sedam sudaca² Europskog suda za ljudska prava donijelo je 3. studenog 2011. godine presudu u predmetu "X i Y protiv Republike Hrvatske"³. Tri mjeseca kasnije, 3. veljače, ona je postala konačna. Sud je u presudi ustanovio povrede članaka 6. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, konkretnije, prava na pošteno suđenje⁴ te prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života⁵. Ono što predmet čini posebno zanimljivim jest činjenica da se radilo o postupcima lišenja poslovne sposobnosti, pri čemu su podnositeljice tvrdile kako je podnositeljica X lišena poslovne sposobnosti u postupku u kojem joj uopće nije omogućeno da bude saslušana te da je postupak za lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice Y započet kao posljedica kršenja njezina prava na poštivanje privatnog života.

2. Činjenično stanje

Tužba je Europskom sudu za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) podnesena 15. siječnja 2009. godine. Prema članku 47. st. 3. Poslovnika⁶ Suda odobreno je da se

¹ Alinčić M., Hrabar D., Jakovac-Lozić D., Korać Graovac A., Obiteljsko pravo, Zagreb, 2007., str. 416.

² Predsjednik vijeća: A. Kovler, suci: N. Vajić, P. Lorenzen, E. Steiner, K. Hajiyev, L.-A. Sicilianos, E. Møse, tajnik: S. Nielsen.

³ *X and Y v. Croatia*, app.no. 5193/09.

⁴ Čl. 6. st. 1. EKLJP: "Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi malodobnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde."

⁵ Čl. 8. EKLJP: "1. Svatko ima pravo na štovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske. 2. Javna vlast se ne miješa u vršenje ovog prava, osim ako je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mjera u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti, gospodarske dobrobiti zemlje, sprječavanja nereda ili sprječavanja zločina, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih."

⁶ Čl. 47. st. 3. Poslovnika ESLJP: „Podnositelji koje ne žele da se njihov identitet otkrije moraju to navesti i dostaviti izjavu s obrazloženjem razloga za odstupanje od uobičajenog pravila o javnosti podataka i postupka pred Sudom. Predsjednik vijeća može odobriti anonimnost u iznimnim i propisno opravdanim slučajevima.“

imena podnositeljica ne otkrivaju. Osmog lipnja 2010. godine predsjednik vijeća odlučio je da će se dostaviti obavijest Vladi Republike Hrvatske o podnesenoj tužbi. Ujedno je odlučeno kako će se zajedno raspravljati o dopuštenosti i o meritumu tužbe. Radi se o prvoj podnositeljici X i drugoj podnositeljici Y, majci i kćeri rođenima 1923. i 1948. godine. Do srpnja 2006. godine živjele su zajedno u kući u vlasništvu prve podnositeljice u B.

A) Smještaj prve podnositeljice u Caritasov dom

Nespecificiranog datuma 2006. godine Centar za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: CZSS) pokrenuo je postupak s ciljem ostvarivanja prava prve podnositeljice X na skrb izvan vlastite obitelji. 6. srpnja 2006. godine CZSS postavio je posebnog skrbnika⁷ prvoj podnositeljici, obzirom da zbog svoje dobi i bolesti nije bila u stanju sama poduzimati radnje u postupku. U rješenju je navedeno kako druga podnositeljica, Y, nije u stanju adekvatno se brinuti o majci, obzirom da boluje od mišićne distrofije. To rješenje dostavljeno je drugoj podnositeljici 12. srpnja 2006. godine. Istog je mjeseca druga podnositeljica podnijela izjavu CZSS, u kojoj je navela kako nije u mogućnosti podnositi troškove skrbi za majku. Službena zabilješka posebnog skrbnika pokazuje kako je druga podnositeljica ustrajala u tome da X bude smještena u dom za stare i nemoćne te je o tome sklopila ugovor s Caritasom, u kojemu je ugovoreno kako će biti smještena u dom o svom trošku sve dok CZSS ne donese odluku u povodu izjave druge podnositeljice. Nakon što je smještena u Caritasov dom, druga je podnositeljica opetovano zahtijevala da bude premještena u sobu s jednim krevetom. Zaposlenici Doma posvjedočili su kako je druga podnositeljica boravila u majčinoj sobi svaki dan, satima i konstantno se verbalno sukobljavala sa zaposlenicima.⁸ Ujedno je kupila stan u I., gdje je Dom smješten, kako bi bila bliže majci. 28. veljače 2008., poseban skrbnik je izradio izvješće u kojem predlaže pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti prve podnositeljice, zbog njezina vrlo narušenog zdravstvenog stanja. U tom izvješću ujedno je navedeno kako se druga podnositeljica često ponaša čudno, zatvara se u kuću i odbija hranu.

B) Postupak za lišenje poslovne sposobnosti prve podnositeljice

U travnju 2008. godine, CZSS pozvao je drugu podnositeljicu da dade izjavu u vezi s imenovanjem posebnog skrbnika majci u postupku za lišenje poslovne sposobnosti. Druga podnositeljica tražila je da ona bude imenovana, ali CZSS imenovao je u lipnju iste godine nećakinju prve podnositeljice kao posebnog skrbnika te predložio pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti pred Općinskim sudom u I. Druga podnositeljica protivila se postavljanju posebne skrbnice, opetovano izjavljujući kako ona želi biti majčin skrbnik. Naglasila je i kako nećakinja živi u drugom gradu i vrlo rijetko viđa prvu podnositeljicu. Usprkos tome, rješenje o postavljanju posebne skrbnice dostavljeno je prvoj podnositeljici u Dom, gdje je otiskom prsta potvrdila primitak rješenja. Nakon toga održano je saslušanje pred Općinskim sudom u I., u prisutnosti djelatnika CZSS i posebne skrbnice. Na tom saslušanju pročitano je izvješće prethodne skrbnice prve podnositeljice, u kojem se opisuje narušeno zdravstveno stanje i izvještaj psihijatra o prvoj

⁷ Čl. 168. st. 1. t. 1. i t. 5., Obiteljski zakon, NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, (u daljnjem tekstu: ObZ), "Radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa centar za socijalnu skrb imenovat će posebnog skrbnika: 1. osobi za koju je podnesen prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti,...., 5.i u drugim slučajevima kad je to potrebno radi zaštite prava i interesa osobe."

⁸ Upravo iz tog razloga, vrijeme posjeta osoba u višekrevetnim sobama kasnije je ograničeno na 1 h dnevno.

podnositeljici te u kojem se navode podatci o ponašanju druge podnositeljice. Ujedno je skrbnica zatražila ponovno psihijatrijsko vještačenje X, koje je i provedeno 18. srpnja 2008.⁹ Zaključak vještaka bio je da je prvoj podnositeljici neophodna tuđa pomoć za osnovne životne potrebe i sudu je preporučeno lišenje poslovne sposobnosti. 14. kolovoza 2008. godine, prva podnositeljica opunomoćila je drugu da je zastupa u postupku za lišenje poslovne sposobnosti i punomoć je vlastoručno potpisala. Nakon toga, druga podnositeljica prigovorila je izvješću psihijatra i izjavama posebne skrbnice, tvrdeći kako nisu proveli dovoljno vremena s X i kako se psihijatar oslonio na staru medicinsku dokumentaciju. Prigovore Sud nije uvažio, uz obrazloženje kako druga podnositeljica nije stranka u postupku. Prva podnositeljica lišena je poslovne sposobnosti 21. kolovoza 2008. godine. Čitanju odluke prisustvovali su zastupnik CZSS i posebna skrbnica.

C) Postupak za lišenje poslovne sposobnosti druge podnositeljice

17. rujna 2009. godine CZSS je održao saslušanje u vezi s pokretanjem postupka za lišenje poslovne sposobnosti druge podnositeljice. Ona je saslušanju pristustvovala, prigovorivši pokretanju postupka i navodeći kako nije bila obaviještena o osnovama za pokretanje istog. CZSS joj je dodijelio skrbnika ad litem¹⁰ i predložio pokretanje postupka. Druga podnositeljica žalila se na odluku o postavljanju skrbnika ad litem, tvrdeći kako je sposobna brinuti sama o sebi. Žalila se i na mišljenje vještaka psihijatra o svom zdravstvenom stanju¹¹, navodeći svoje brojne aktivnosti u privatnom životu te posebno činjenicu kako je dodijeljenog skrbnika ad litem odlučila angažirati kao punomoćnika, a ne prihvatiti kao skrbnika, tvrdeći kako je time pokazala kako je sposobna brinuti o svojim interesima.¹² U srpnju 2009. godine CZSS joj je postavio novog posebnog skrbnika, dok je onaj prethodno postavljeni ostao njezin punomoćnik. Na takvu se odluku druga podnositeljica žalila, tvrdeći kako joj skrbnik ne treba. Svoje tvrdnje kako je sposobna brinuti sama o sebi nastavila je iznositi i pred Općinskim sudom u I. U trenutku podnošenja tužbe ESLJP, postupak za lišenje poslovne sposobnosti još je bio u tijeku.

3. Navodne povrede odredaba EKLJP

A) Povrede čl. 6. st. 1. i čl. 8. EKLJP vezane uz postupak lišenja poslovne sposobnosti prve podnositeljice

Prva podnositeljica tvrdila je kako je postupak lišenja poslovne sposobnosti proveden na način da joj je bilo uskraćeno pravo na pošteno suđenje i povrijeđeno pravo na poštivanje privatnog života. Vlada Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada) tvrdila je kako prva podnositeljica nije iscrpila sve domaće pravne lijekove, navodeći činjenicu kako nije podnijela ustavnu tužbu. Argument koji je prva podnositeljica navela jest taj da bi podnošenje ustavne tužbe ovisilo o diskrecijskoj ocjeni skrbnika te kako Ustavni sud

⁹ Zaključak psihijatra glasi: "Ozbiljna oštećenja kognitivne sposobnosti, posebno vidljivo u sferi pamćenja, misaonog procesa, sposobnosti razvijanja novih ideja, zaključivanja i donošenja odluka; narušena motorička funkcija, do mjere da osobu ostavlja toliko nesposobnom da njezino preživljavanje ovisi o brizi druge osobe. Prognoza nepovoljna."

¹⁰ Vidi bilj. 6.

¹¹ Psihijatar je svoje izvješće izradio na temelju telefonskog razgovora s drugom podnositeljicom, obzirom da je ona odbijala suradnju i osobni sastanak s njim.

¹² Drugog lipnja 2009. godine Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi poništilo je odluku kojom je N.C. postavljen kao skrbnik ad litem drugoj podnositeljici, navodeći kako ista osoba ne može biti i punomoćnik i poseban skrbnik.

u nekim slučajevima čeka i više od dvije godine prije nego pita skrbnika za pristanak. Naglašava i kako joj odluka o lišenju poslovne sposobnosti nije dostavljena, tako da nije ni bila u mogućnosti napadati je pravnim lijekovima. Sud je ustanovio kako čl. 35. st. 1. EKLP¹³ nalaže podnositeljima tužbe da prethodno iscrpe sve učinkovite domaće pravne lijekove, što znači da nije nužno da iskoriste one koji bi bili neučinkoviti ili neadekvatni.¹⁴ Sud je zaključio kako pravni lijekovi čije podnošenje ovisi o diskrecijskoj ocjeni javnih službenika, čime nisu neposredno dostupni podnositeljima, ne mogu biti podvedeni pod čl. 35. st. 1.¹⁵ Također je zaključio kako prva podnositeljica nije niti mogla podnijeti pravni lijek protiv rješenja o lišenju poslovne sposobnosti obzirom da joj samo rješenje nije dostavljeno. Što se tiče roka od šest mjeseci za podnošenje tužbe, Sud je ustanovio da je taj uvjet zadovoljen jer je posljednja odluka u predmetu, ona o lišenju poslovne sposobnosti, donesena 21. kolovoza 2008. godine, a tužba je podnesena 15. siječnja iduće godine. Time je odbacio prigovor Vlade, koja je tvrdila kako se prva podnositeljica trebala žaliti na odluku o postavljanju posebne skrbnice, iz lipnja 2008. godine. Nakon što je ustanovio da je zahtjev dopušten, Sud je pristupio odlučivanju o meritumu. Prva podnositeljica tvrdila je da joj je protiv njezine volje postavljen posebni skrbnik, da joj nije omogućeno sudjelovanje u postupku te nije uvažena punomoć koju je dala drugoj podnositeljici da je zastupa, iako je tu punomoć dala dok je još bila poslovno sposobna. Tvrdila je i kako nije bilo potrebe za time da je se u potpunosti liši poslovne sposobnosti, obzirom da nije ugrozila niti svoje niti tuđe interese ikakvim postupanjem. Navela je i kako nije bilo razloga da se njezinu kćer ne postavi za posebnog skrbnika. Vlada je, s druge strane, tvrdila kako je podnositeljica lišena poslovne sposobnosti u skladu s domaćim pravom, s ciljem zaštite njenih interesa, a što je potkrijepljeno izvještajima CZSS, psihijatrijskih vještačenja i izjava posebne skrbnice. Također je naglasila kako se podnositeljica nije žalila na odluku o postavljanju posebne skrbnice. Sud je zaključio kako domaći sudovi u postupcima koji se tiču psihički oboljelih osoba moraju uživati određenu diskrecijsku zonu (tzv. margin of appreciation), prvenstveno u cilju zaštite tih osoba. No, bez obzira, takva diskrecijska zona ne smije ugroziti osnovno pravo osobe na pošteno suđenje.¹⁶ U postupcima u statusnim stvarima, Sud je zaključio kako se mjera poput neslušanja osobe može uvesti samo ako to zahtijevaju vrlo ozbiljne okolnosti. Iako se složio s argumentom kako su liječnički izvještaji čvrst temelj za procjenu zdravstvenog stanja osobe, naglasio je kako je sudac, a ne liječnik, taj koji na kraju donosi ozbiljnu odluku o lišenju poslovne sposobnosti te bi bilo poželjno da tu odluku donese u odnosu na osobu s kojom je zaista stupio u kontakt. Sudac pri donošenju tako ozbiljne odluke mora pažljivo odvagati sve okolnosti i tek tada odlučiti o eventualnom ograničenju prava osobe u vezi koje se postupak vodi. Sud je također primijetio i kako se psihijatar prilikom pisanja mišljenja oslonio na medicinsku dokumentaciju staru pet godina. Naglasio je i kako su u postupku trebale biti saslušane i osobe koje su bile u čestom kontaktu s prvom podnositeljicom, a ne samo posebna skrbnica i psihijatar.

¹³ Čl. 35. st. 1. EKLP: "Uvjeti prihvatljivosti: 1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpe svi unutarnji pravni lijekovi, sukladno općepriznatim načelima međunarodnog prava, i u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena pravomoćna odluka."

¹⁴ Vidi *Akdivar and Others v. Turkey*, br. 21893/93, §§ 65-67.

¹⁵ Vidi *Tumilovich v. Russia*, br. 47033/99.

¹⁶ "Svrha i funkcija Suda nije u tome da služi kao "četvrti stupanj" suđenja. Nacionalno pravo trebaju tumačiti i primjenjivati primarno sudovi država članica pa Sud u pravilu neće ulaziti u njegovo preispitivanje. Ipak, Sud uzima u obzir i primjenu pravila nacionalnog prava pri cjelokupnoj ocjeni je li postupak bio fair, a u slučaju da dođe do zaključka da je primjena prava nadležnih nacionalnih tijela bila očito arbitrarna, redovito će naći i povredu prava zajamčenih Konvencijom." A. Uzelac, Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u: Radačić, I., Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb: Centar za mirovne studije, 2011., str. 88.-125., preuzet sa: <http://alanuzelac.from.hr/pubs/pubs.htm>, dana 14.05.2012.

Država je dužna skrbiti o starima i nemoćnima, ali to može učiniti kroz brojne institute, dok lišenje poslovne sposobnosti treba ostaviti za one iznimne slučajeve u kojima ne preostaje ništa drugo. Istaknuo je i činjenicu kako nisu uvažavani brojni prigovori druge podnositeljice koji su se odnosili na izvješća o zdravstvenom stanju njezine majke, iako je bila opunomoćena da je zastupa u postupku. Na temelju svega iznesenog, Sud je zaključio kako je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije. Ujedno je zaključio kako nije preostalo niti jedno odvojeno pitanje koje bi se ispitalo u vezi povrede članka 8. Konvencije.

B) Povreda čl. 8. EKLJP vezana uz pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti druge podnositeljice

Druga je podnositeljica tvrdila kako je pokretanjem postupka za lišenje poslovne sposobnosti povrijeđeno njezino pravo na poštivanje privatnog života. Vlada je tvrdila da je podnošenje tužbe preuranjeno jer je postupak za lišenje poslovne sposobnosti još uvijek u tijeku. Sud je odlučio zajedno odlučivati o dopustivosti i o meritumu. Druga podnositeljica tvrdila je kako nije bilo potrebe da joj se dodijeli poseban skrbnik, a nadasve da se započne s postupkom lišenja poslovne sposobnosti. Tvrdila je kako je u potpunosti sposobna brinuti sama o sebi, kako njezina pojačana briga za majku nije znak mentalne bolesti te kako su njezini prigovori na tretman majke u Domu za starije i nemoćne bili osnovani, obzirom da je isti Dom bio predmet prozivki drugih osoba i medija. Tvrdila je kako je postupak za lišenje poslovne sposobnosti pokrenut upravo zbog njezina sukoba s Domom i prigovora na postupanje CZSS i Općinskog suda u I. u postupku lišenja poslovne sposobnosti njezine majke. Vlada je tvrdila kako je drugoj podnositeljici postavljen poseban skrbnik upravo radi zaštite interesa i prava, kako su joj dostavljani svi pozivi i odluke te kako je njezino psihičko stanje ocjenio psihijatar. Sud je morao odlučiti je li došlo do miješanja države u privatni život druge podnositeljice te, ukoliko odgovor na to bude pozitivan, je li miješanje bilo utemeljeno na zakonu, motivirano legitimnim ciljem i nužno. Odlučio je o tim pitanjima zajedno odlučivati. Zaključio je da je postavljanjem posebnog skrbnika sa širokim ovlastima i pokretanjem postupka za lišenje poslovne sposobnosti došlo do miješanja u privatni život druge podnositeljice. Nadalje je zaključio kako se postupak za lišenje poslovne sposobnosti, bilo potpuno, bilo djelomično, može pokrenuti kada osoba nije u stanju brinuti o svojim pravima i interesima ili kada predstavlja prijetnju za prava i interese drugih. Te činjenice CZSS ili drugo nadležno tijelo treba potkrijepiti uvjerljivim i konkretnim dokazima, nikako općenitim izjavama. Sud je smatrao kako uvjerljivi dokazi nisu predloženi, postupak je pokrenut na temelju izvještaja psihijatra koji je s podnositeljicom vodio isključivo telefonski razgovor, dok je u potpunosti zanemaren kasniji nalaz, koji je bio puno povoljniji za nju. Obzirom na široke posljedice koje izaziva lišenje poslovne sposobnosti, Sud je naglasio kako tu mjeru treba upotrijebiti samo kada ne preostaje drugi način za zaštitu prava i interesa osobe, u skladu s načelom proporcionalnosti, pri čemu je potrebno pažljivo odvagati sve činjenice konkretnog slučaja¹⁷ Zaključio je kako nije dokazana konkretna ugroza prava same podnositeljice niti opasnost da će ona ugroziti tuđa prava. Obzirom na navedeno, Sud je zaključio kako je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

¹⁷ Vidi *Winterwerp v. the Netherlands*, br. 6301/73, § 40.

C) Ostale povrede koje su podnositeljice navele

Nadalje, podnositeljice su navele kako je prilikom smještaja prve podnositeljice u Caritasov dom došlo do povrede čl. 8. Konvencije. Kao argument su navele činjenicu kako podnositeljica nije smještena u jednokrevetnu sobu, iako bi to za njezino zdravstveno stanje bilo povoljnije. Navele su i činjenicu kako su posjeti u višekrevetnim sobama bili ograničeni na jedan sat dnevno, što je podnositeljice onemogućilo u namjeri da provode više vremena zajedno. Vlada je kao argument navela kako je smještaj prve podnositeljice u jednokrevetnu sobu bio moguć, na temelju privatnog ugovora s Domom, uz uvjet da takav smještaj sama plati. Zaključno, Sud je smatrao da smještaj u višekrevetnu sobu nije predstavljao povredu čl. 8. Konvencije. Iduća povreda koju su podnositeljice navele odnosila se na povredu čl. 1. Prvog protokola uz Konvenciju, koji se odnosi na zaštitu imovine.¹⁸ Navele su kako je lišenjem poslovne sposobnosti, postavljanjem posebnog skrbnika i odlukom o isplati mirovine prve podnositeljice izravno Caritasovom domu povrijeđeno pravo podnositeljice na mirno uživanje vlasništva. Vlada je tvrdila kako je prva podnositeljica smještena u Dom upravo na zahtjev druge podnositeljice, a većinu troškova smještaja snosila je upravo država. Ukoliko podnositeljice nisu bile zadovoljne takvim rješenjem, smještaj u Domu se mogao prekinuti. Sud je utvrdio kako je odluka o djelomičnom snošenju troškova podnositeljicama bila dostavljena, a one se na nju nisu žalile. Što se tiče nemogućnosti raspolaganja vlastitom imovinom, Sud je naglasio kako je to upravo posljedica lišenja poslovne sposobnosti, kojem je cilj zaštititi prava i interese osobe. Obzirom da je našao povredu prava prve podnositeljice na pošteno suđenje u postupku lišenja poslovne sposobnosti, što će joj omogućiti ponovno pokretanje postupka, Sud je zaključio kako nema potrebe odvojeno raspravljati o povredi čl. 1. Prvog protokola EKLJP. Podnositeljice su se nadalje pozvale na povredu čl. 13. EKLJP, koji jamči pravo na djelotvoran pravni lijek.¹⁹ Prva podnositeljica tvrdila je kako nije omogućeno da je u postupku zastupa druga podnositeljica, koju je opunomoćila te kako joj nije dostavljeno rješenje o lišenju poslovne sposobnosti. Druga je podnositeljica tvrdila kako nije bilo mogućnosti da pravnim lijekom napada pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti. Vlada je tvrdila kako se prva podnositeljica mogla žaliti protiv odluke o postavljenom posebnom skrbniku te kako je mogla podnijeti ustavnu tužbu. Sud je zaključio da nema potrebe odvojeno raspravljati o ovoj povredi, obzirom na utvrđene povrede čl. 6. i čl. 8. Konvencije, kojima se omogućuje ponovno pokretanje postupka.

4. Presuda ESLJP

Sud je jednoglasno odlučio da je u slučaju prve podnositeljice došlo do povrede čl. 6. st 1. Konvencije u postupku za lišenje poslovne sposobnosti, a u slučaju druge podnositeljice do povrede čl. 8. Konvencije u pokretanju postupka za lišenje poslovne sposobnosti. Na temelju tog zaključka, odlučio je kako ustanovljenje povrede u slučaju prve podnositeljice predstavlja dovoljnu pravednu naknadu. Republici Hrvatskoj naložio je

¹⁸ Čl. 1. Prvog protokola uz EKLJP: "Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava. Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

¹⁹ Čl. 13. EKLJP: "Svatko čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinile osobe u vršenju svoje službene dužnosti."

isplatu 2,000 eura drugoj podnositeljici na ime naknade nematerijalne štete. Zaključno, Republici Hrvatskoj naloženo je i da isplati 3,000 eura objema podnositeljicama na ime naknade troškova.

5. Odvojena mišljenja suca Lorenzena i sutkinje Steiner

Iako su se složili s ustanovljenim povredama čl. 6. i čl. 8. Konvencije, sudac Lorenzen i sutkinja Steiner u odvojenom su mišljenju naveli razloge zbog kojih smatraju da je u slučaju druge podnositeljice došlo do povrede čl. 8. Naglasili su kako je neupitno da samo pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti predstavlja miješanje države u privatni život pojedinca, i time je zadovoljen uvjet iz st. 1. čl. 8. Konvencije. No, miješanje države u privatni život predstavljat će povredu Konvencije samo ako se zadovolje uvjeti iz st. 2. istog članka. Obzirom da je postupak pred domaćim tijelima i dalje u tijeku, suci su naveli kako nije moguće zajedno raspravljati o uvjetima iz obaju stavaka članka 8. Dakle, na pitanja je li miješanje u skladu sa zakonom, postoji li legitimni cilj i je li nužno takvo postupanje, nije moguće dati odgovor dok je postupak još uvijek u tijeku. Suci su naveli kako odlučivanje o tom pitanju predstavlja kršenje načela supsidijarnosti i miješanje u unutarnje pravo države, obzirom da u samom postupku još uvijek nije donesena odluka od strane nadležnih nacionalnih tijela.²⁰ Utvrdili su kako odluka većine sudaca dovodi do zaključka da već samo pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti može predstavljati kršenje Konvencije, bez da se nacionalnim tijelima da prilika da isprave svoje postupanje, ukoliko ono nije u skladu sa zakonom i načelom proporcionalnosti. Nadalje, suci su naveli kako se slažu s time da je došlo do povrede čl. 8., ali iz drugih razloga. Naime, vlast se može umiješati u privatni život pojedinca u skladu sa zakonom. Iako suci smatraju neupitnim da je pravna osnova za pokretanje postupka postojala, temeljem čl. 159.²¹ i čl. 161.²² Obiteljskog zakona, doveli su u pitanje usklađenost nacionalnog prava s zahtjevom iz čl. 8. st. 2.²³ Konvencije. Zahtjev iz navedenog stavka ne odnosi se samo na pravnu osnovu za pokretanje određenog postupka, već i na kvalitetu samog nacionalnog prava, koje mora biti i dostupno i predvidljivo pojedincu kojeg se tiče.²⁴ Također, moraju biti predviđene mjere zaštite protiv arbitrarnog postupanja nacionalnih tijela. Potrebno je ne samo omogućiti pojedincu sudjelovanje u postupku, već sam zahtjev, konkretno za lišenje poslovne sposobnosti, utemeljiti na čvrstim dokazima, a odluku donijeti u što kraćem vremenskom roku. Obzirom da je u trenutku odlučivanja ESLJP-a postupak pred nacionalnim sudom bio u tijeku već tri godine, a sama nacionalna tijela nisu pokazala motivaciju da u cilju zaštite druge podnositeljice ubrzaju postupak kako bi došlo do odluke, suci su zaključili da je došlo do povrede čl. 8.

²⁰ Vidi bilj. 14.

²¹ Čl. 159., ObZ: „(1) Sud će u izvanparničnom postupku punoljetnu osobu koja zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti se o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba, djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti. (2) Prije donošenja odluke iz stavka 1. ovoga članka sud će pribaviti stručno mišljenje liječnika vještaka o zdravstvenom stanju osobe za koju je pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti i o utjecaju tog stanja na njezine sposobnosti zaštite svih ili pojedinih osobnih potreba, prava i interesa te na ugrožavanje prava i interesa drugih osoba.“

²² Čl. 161., ObZ: “(1) Centar za socijalnu skrb predložit će sudu pokretanje postupka kad ocijeni da bi zbog razloga iz članka 159. stavka 1. ovoga Zakona osobu bilo potrebno djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti. (2) Centar za socijalnu skrb osobi o kojoj je pokrenut postupak za lišenje poslovne sposobnosti imenuje posebnog skrbnika na kojeg se primjenjuju odredbe o skrbništvu za posebne slučajeve. Radnje za čije poduzimanje skrbnik nije ovlašten osoba poduzima samostalno.“

²³ Vidi bilj. 4.

²⁴ Vidi Uzun v. Germany, br. 3523/05, § 60.

6. Zaključna napomena

Ova presuda potvrdila je pravilo da većina presuda ESLJP protiv Republike Hrvatske utvrđuje povredu članka 6. Konvencije.²⁵ Što se tiče članka 8. Konvencije, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, između ostalog, nalaže državi pozitivnu obvezu da postavi zakonski okvir koji će pojedincima jamčiti da će miješanje biti u skladu s propisima i da neće doći do arbitrarnog postupanja. Iako je Europski sud za ljudska prava mnogo puta utvrdio kako države u primjeni čl. 8. imaju široke diskrecijske ovlasti u izboru načina i mjera, također je naglasio kako će se voditi sličnim principima u utvrđivanju je li do povrede prava na privatnost došlo, neovisno o kojoj se državi radi. To dovoljno govori o važnosti koju Sud pridaje ovom pravu.

²⁵ Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava iz 2007. godine, Ured za ljudska prava Vlade RH: "Iz dosadašnje sudske prakse kojom Europski sud utvrđuje povredu ljudskih prava od strane Republike Hrvatske, proizlazi da se povreda odnosi na : 1.) članak 6. Konvencije (pravo na pošteno suđenje) u 73,33 % slučajeva (55 presuda), 2.) članke 6. i 13. Konvencije (pravo na pošteno suđenje i pravo na djelotvoran pravni lijek) u 13,33% slučajeva (10 presuda), 3.) članke 6. i 8. Konvencije (pravo na pošteno suđenje i pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života) u 4% slučajeva (3 presude), 4.) članak 8. Konvencije (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života) u 1,33 % slučajeva (1 presuda), 5.) članak 1. Protokola br. 1 (zaštita vlasništva) i članak 6. Konvencije (pravo na pošteno suđenje) u 1,33% slučajeva (1 presuda), 6.) članak 2. Protokola br. 4 (sloboda kretanja) i članak 6. Konvencije (pravo na pošteno suđenje) u 1,33% slučajeva (1 presuda)."